

Deel 1: De Heilige Graal

In de loop van de jaren is de zoektocht naar de Graal een even belangrijk motief geworden als het heilig voorwerp zelf. De middeleeuwse literatuur telt tientallen epische gedichten en romantische avonturen waarin helden op zoek gaan naar de Graal en wereldse inzichten en spirituele verlichting verwerven door de opdrachten die ze tijdens hun zoektocht moeten volbrengen. Dat de Graal niet wordt gevonden, is feitelijk minder belangrijk. In veel middeleeuwse verhalen was de Graal slechts een baken dat de held naar de belangrijkste taak in het leven leidde – de ontdekking van zijn ware plaats en betekenis in deze wereld.

De meest recente Graalmelding komt echter uit het dorp Aberystwyth in Wales. De Sunday Telegraph van 9 juni jongstleden meldt dat daar onlangs een kleine houten beker is gepresenteerd als de beker die Jezus bij het laatste avondmaal gebruikte en waarin na diens overlijden zijn bloed zou zijn opgevangen. Volgens het bericht lag de Graal jarenlang opgeslagen in een kluis van de Lloyds Bank in Aberystwyth, zonder dat de directie er weet van had. Eigenaar was adellijke familie Powell van het naburige landgoed Nanteos, die het Heilige relikwie rond 1860 had gedeponneerd onder de naam Nanteos Cup. De chef van de bank nam aan dat het ging om 'een trofee van een paardenrace'. Al jaren werd de Graal af en toe uit de kluis gehaald om

wonderbaarlijke genezingen te verrichten. De Powells waren niet gierig met hun Graal. 'Ze hadden de Graal en dat was dat', aldus een in de pers geciteerde kennis. 'Voor hen was het niets bijzonders.' Een van de gelukkigen was Richard Wagner, die zich tijdens een verblijf in Groot-Brittannië naar Wales spoedde om de Graal te aanschouwen. Adrian Wagner, in de beste traditie van zijn over-overgrootvader een verwoed Graalzoeker, was er als de kippen bij om Aberystwyth tot een Heilige plaats uit te roepen. De krant is terughoudender en omschrijft de Graal als 'een aangevreten kokosnoot'.

Rondom de Heilige Graal hangt een combinatie van legende, romantiek en mystiek.

In de meeste middeleeuwse Graalromans vanaf de dertiende eeuw werd de Graal voorgesteld als de kelk die door Christus zelf tijdens het Laatste Avondmaal was gebruikt – beker waarin de wijn zijn bloed geworden was. Het lijkt er echter op, dat er meer literaire onderbouwing is voor de interpretatie dat de Graal een beker was waarin Jozef van Arimathea het bloed uit de wonden van Meester Jezus opving. In deze legenden treedt de Graal soms op als een schaal; feitelijk zijn er verscheidene variaties in de betekenis van het woord Graal.

Volgens de overlevering zou de Graal door Jozef van Arimathea in veiligheid zijn gebracht, al weet niemand waar. Sommigen beweren dat de Graal door Jozef naar Glastonbury in Engeland werd gebracht.

Om de Graal veilig te bewaren zou Jozef de Heilige Graal dus onder aan de Tor van Glastonbury hebben begraven, vlak voor de ingang naar de onderwereld. Spoedig nadat Jozef dit gedaan had ontsprong er een bron nu bekend onder de naam Chalice Well. Er werd gezegd dat het water van deze bron eeuwige jeugd zou geven aan hen die het water van de bron dronken. Uit deze bron, nu een plaats van rust met omringende tuinen, vloeit water van onder de Tor. De stenen in de Chalice Well zijn rood van kleur, voorstellende het Bloed van Christus, en het water zelf heeft inderdaad een nasmaak die doet denken aan de smaak van bloed. Er wordt gezegd dat er onder de Tor een netwerk is van, allang geleden afgesloten, ondergrondse gangen en vermoedelijk is in een van deze gangen de Graal begraven. Vele jaren later werd het zoeken naar de Heilige Graal het doel van King Arthur en zijn ridders van de Ronde Tafel. Op deze manier werd Glastonbury verbonden met King Arthur, groot gebracht en opgevoed door de tovenaars Merlin.

Anderen zeggen, dat het verhaal rondom de Graal wel erg veel overeenkomsten vertoont met de Keltische Mythe rondom de Ketel van dood en wedergeboorte. De

Ketel van Cerridwen. Ook verbonden met de Keltische mythen is natuurlijk de alom bekende overlevering rondom Kind Arthur, van wie wordt gezegd dat hij zijn hele leven ook heeft gezocht naar de Graal.

Waarschijnlijk baseert de mythe van de Graal zich op fictie, want de eerste maal dat de Heilige Graal werd genoemd was in de 12e eeuw in de ridderroman *Perceval* van Chrétien de Troyes. Chrétien de Troyes vond met 'Graal' geen nieuw woord uit. Het was een bestaand Oudfrans woord en het was de naam voor een open aardenwerken schotel, een voorwerp uit de alledaagse keuken. In het Zuidfrans zie men niet 'Graal', 'Graalz' of 'greal' zoals in het noorden, maar 'grésale' of 'grazal'. Daar zit ook het Nederlandse woord 'gres' of het Limburgse woord 'grül' in.

Daarna wordt de Graal in verschillende vertellingen genoemd, zoals bijvoorbeeld in het epische meesterwerk 'Parzival' van Wolfram von Eschenbach (ca. 1170-1220). Het grootste deel van de verhalen over de Graal ontstond in de periode tussen AD 1170 en 1220. Er begonnen echter pas betrekkelijk recent (1861) teksten over de Graal te verschijnen. De meeste daarvan waren bewerkingen uit de dertiende en veertiende eeuw die afkomstig waren van een twaalfde eeuws manuscript van Chrétien de Troyes. Een andere, en volgens velen zeer gedurfde, theorie is die, dat de Graal geen object is,

maar een benaming voor een bloedlijn. Een heel bijzondere bloedlijn, wel te verstaan, want het zou de stamboom zijn van Jezus van Nazareth en Maria Magdalena , die volgens overleveringen zijn vrouw was en tevens moeder van hun nageslacht. Uit het vermeende huwelijk tussen Jezus en Maria Magdalena zou een dochter genaamd Sarah zijn voortgekomen. De rechtvaardiging voor deze theorie is, dat de term *San Greal* (Heilige Graal) eigenlijk moet zijn : *Sang Real* , hetgeen Heilig Bloed betekent. Deze fonetische transformatie komt uit een Engelse roman, 'The Book of King Arthur', geschreven rond 1470 door sir Thomas Malory. De fonetische transformatie van Malory heeft te maken met het feit dat op het einde van de Middeleeuwen de devotie voor het bloed van Christus opnieuw toenam. Er schijnen meerdere geheime genootschappen te zijn die het geheim van de stamboom van Christus, tot op de dag van heden, getracht hebben te bewaren/bewaken. In aansluiting hierop is de bewering dat de Graal niet zozeer een schaal of beker is, als wel een serie documenten, die, wederom, bewijs zijn van de stamboom Jezus - Maria Magdalena.

Nog anderen beweren dat het bij de zoektocht naar de Heilige Graal enkel gaat om de zoektocht naar het goddelijke in ons. De Heilige Graal kan ook in jezelf zitten. Dat houdt in dat het Goddelijke niet buiten ons is.

Door Carl Jung wordt de zoektocht naar de Graal gezien als een zoektocht naar de ware ik. Wanneer de Graal gevonden zou worden dan zou dit het herstel van het onderontwikkelde gebied van de geest betekenen. Er zou dan sprake zijn van persoonlijke groei door integratie van geest, lichaam en ziel door middel van ervaring. Doordat de zoektocht naar de Graal een universeel thema is zijn er verschillende versies van de legende bekend. Er worden allerlei alternatieven aangedragen wat de oorsprong, de zoektocht naar de plaats van de Graal en zelfs voor het uiterlijk van de Graal gegeven.

Er is een theorie dat de Heilige Graal niets meer en niets minder is dan een representatie van het Goddelijke in jezelf. Het vinden van de Heilige Graal is dan dus het vinden van de Goddelijkheid in jezelf, wat voor velen van ons ook een zeer zware zoektocht kan zijn. Vandaar dat niet iedereen de Heilige Graal vindt.

Er is nog een hypothese met betrekking tot de symboliek van de Graal. Maria Magdalena was inderdaad de Heilige Graal het punt in het bewustzijn waar de aarde en de geest één worden – een belichaming van de ‘nous’, zoals beschreven in het evangelie van Maria Magdalena als de ‘Vrouw Die Alles Weet’.

De Heilige Graal was in feite Maria Magdalena. De kerk heeft echter Maria Magdalena tot prostituee gemaakt,

om haar altijd uit de gunst van het volk te houden. Het was de kerk er alles aan gelegen om de documenten te vernietigen die aantoonde dat de evangeliën grote leugens waren. Daarom moest de kerk de Heilige Graal vinden. Daarom liepen de afstammelingen van Jezus en Maria Magdalena groot gevaar. De echte waarheid mocht niet ontdekt worden. Wat was nu de grote ontdekking? In de zeskantige Davidster vonden de symbolen van de kling (mannelijk symbool) en de kelk (vrouwelijk symbool) hun diepste intieme eenheid. Het tijdperk van de Vissen is voorbij, nu gaan we de periode van de Waterman binnen. Nu komt er de grote Harmonie, de grote Vrede. Nu kan de mens zelf de waarheid ontdekken en hoeft hij niet meer afhankelijk te zijn van hogere machten die hem vertellen wat hij geloven moet. Jezus zou deze Maria, vertegenwoordigster van het Heilige vrouwelijke, het Hoofd van de kerk hebben willen maken. Maar het heilig-vrouwelijke, de Heilige Graal, zou nu door het celibaat van een mannenmaatschappij buitenspel zijn gezet.

Hoewel de Kerk de Graalverhalen als heidens beschouwde, zijn veel geleerden van mening dat het ware Graalverhaal nog veel bedreigender is voor een Kerk die al bijna twee millennia de spirituele kracht van vrouwen ontkent. Het ware Graalverhaal is het verhaal

over de vrouw van Jezus. Door de uitroeiing van de Katharen begrepen de mensen dat dit verhaal niet rechtstreeks verteld kon worden. En daarom moest het in zoveel symboliek worden gehuld, dat alleen ingewijden de betekenis begrepen.

Wat als de bokaal niet letterlijk voor een beker of kelk staat, maar voor de levende kelk in iedere vrouw. De kelk of beker is immers al sinds oeroude tijden het symbool voor het vrouwelijke en de baarmoeder. De zoektocht naar de Graal is in die optiek dus pas klaar als in de man het vrouwelijke weer toegelaten is.

1.

Zo nam Hij na de maaltijd ook de kelk, sprak opnieuw de dankzegging uit, en gaf hem aan Zijn leerlingen. Het op deze manier heffen van de kelk, begeleid met de woorden: Ziehier het bloed van Christus, is een ritueel dat pas tijdens de 13de eeuw aan de misviering werd toegevoegd, bromde Marnix naast Rolien. De kelk blikkerde en fonkelde.

‘Het is de Heilige kelk’, zei Rolien vol ontzag.

‘Klets niet’, zei Marnix, ‘het is gewoon een miskelk.’

De priester dronk de miswijn uit de kelk en zette hem weg.

‘Wat jammer dat hij nou verdwenen is’, zei Rolien.

‘Volgende keer beter’, zei Marnix.

De Heilige mis ging uit en de mensen verspreidden zich voor de Amelbergakerk of beter gezegd de Amelbergabasiliek op het plein. De Amelbergakerk was een uitbreuksteen en maaskeien opgetrokken kerk gepleisterd met nep mergelversieringen. Die moesten verhullen hoe de kerk er werkelijk van binnen uitzag.

Majestueus keek de Amelbergakerk neer op de gelovigen. In de verte vloog een leeuwerik. Althans alles wat er nog oorspronkelijk was na de ingrijpende verbouwing van de architecten Pi  re Cuypers en Lambert van Fisenne was de buitenkant van de kerk, grondig gerestaureerd onder leiding van pastoor Hillen. Alleen het achterste gedeelte is nog historisch en daar gingen Marnix en Rolien ook naartoe.

‘Ik vind het wel eng’, zei Rolien tegen Marnix.

Ze gingen naar de crypte.

‘Ik hoop dat we geen lijken tegenkomen’, zei Rolien.

‘Klets niet’, zei Marnix voor de tweede keer.

Aan weerskanten van het priesterkoor, op de donkerste plaatsen in de kerk, ontwaart men twee duistere hollen, twee sombere ingangen, door zware eikenhouten deuren afgesloten. Men licht een knarsende klink en gaat voorzichtig tastend, drie ongemakkelijke traptreden af. Dit is de vermaarde crypte van Susteren.

Ze is terecht ‘vermaard’, want het is in onze streken de enige bestaande halfbovengrondse crypte, een zogenaamde pseudocrypte, die buiten de muren van de

kerk, dus niet onder het priesterkoor gebouwd is, zoals bijv. Rolduc, Maastricht, Thorn en elders. Het feit dat de crypte van Susteren niet onder het altaar ligt, maar buiten tegen de kerk is gebouwd en dat het oorspronkelijke bouwplan een zuivere kruiskerk was, waarvan het priesterkoor aan de oostzijde, niet in een ronde apsis, maar in een rechte muur eindigde. Apsis en crypte zijn beide naderhand aangebouwd. Men weet dat er omstreeks het jaar 1050, dus ongeveer 150 jaar na de bouw van de kerk, een grote restauratie heeft plaats gehad en dat toen o.m. op het priesterkoor de beide fraaie kolommetjes geplaatst zijn die wij nu nog kunnen bewonderen.

Als men deze lage crypte binnentreedt, krijgt men het gevoel dat men plotseling van de wereld wordt afgesloten. De diepe stilte, de geheimzinnige duisternis, de eigenaardige kilte die crypten bijna altijd met zich meebrengen, maken op de bezoeker een beklemmende indruk. Bij het binnentreden valt het dadelijk op dat deze crypte ongebruikelijke afmetingen heeft. Ze is 4,5 meter lang of diep, 10,6 meter breed en 2,4 meter hoog. Rustend op een vierkant stenen voetstuk, staan in het midden 4 zware vierkante kolommen die de crypte in 8 vlakken verdelen met op de grond mozaïek tegeltjes. In deze zeer duistere, geheimzinnige holte staat een stenen doodskist met deksel, een sarcofaag. Ze is ledig. Deze sarcofaag, loopt naar het voeteind smaller uit en is

aan de bovenkant vanaf het voeteind oplopend. Ze is uit gele Lotharingse zandsteen gekapt en in het midden gebroken. Er staan geen tekens, monogrammen of iets van dien aard op afgebeeld. Deze sarcofaag werd tijdens de restauratie in 1890 onder de vloer van de vliering gevonden en daarna in de confessio opgesteld. Een confessio is een grafruimte van een martelaar onder het altaar in oude kerken.

Waar toe diende dit nisgraf? Wie is hier begraven geweest? Men zegt steeds dat het de sarcofaag moet zijn van koning Swentibold. Zeker is dat hij nooit in de crypte begraven is geweest, want toen Swentibold in 900 stierf, bestond de crypte niet. Maar wie was dan wel in deze geheimzinnige graftombe bijgezet vóórdat die lege sarcofaag daar geplaatst werd? Alleen een zeer voornaam persoon kan op zo'n buitengewone plaats bijgezet zijn geweest. Misschien de Heilige Amelberga?

‘Ik krijg er rillingen van’, zei Rolien tegen Marnix.

‘Zullen we weggaan?’

‘Nog even de drie altaren bekijken’, zei Marnix.

Nu ik hier toch ben. Er was een altaar gewijd aan de Heilige Gregorius, een altaar gewijd aan de Heilige Willibrordus en een hoofdaltaar gewijd aan de Heilige Catharina.

‘Jij je zin’, zei Marnix uiteindelijk.

Ze gingen naar buiten. De zon scheen fel op het plein voor de Amelbergakerk. In de bestrating waren de restanten van de kruisgang van het vroegere klooster te zien. Met in het midden een waterput. Ik heb zin om iets te drinken, zei Rolien. Om die nare herinneringen van die crypte van me af te gooien.

‘Wat een naargeestig gebouw. We gaan naar het museum’, zei Marnix.

‘Waar is dat museum?’, vroeg Rolien.

‘Aan de andere kant van het plein’, zei Marnix, ‘in ‘t Stifke’.

De suppoost wachtte ons al op. Het plein was al bijna leeg van mensen en Marnix moest denken aan de klok. De veertiende-eeuwse bronzen kerkklok van Susteren is op een vrijdagmiddag op klaarlichte dag van zijn sokkel op het Salvatorplein in Susteren ontvreemd. De diefstal van de loodzware klok, die twaalf jaar geleden met een hijskraan op de sokkel is geplaatst, is vrijdagmiddag ontdekt. Het kerkbestuur heeft aangifte van de diefstal gedaan, zo heeft pastoor Hans Kuijers laten weten. Deze klok was voor Susteren een ontmoetingspunt, maar ze heeft bovendien ook een grote historische waarde. De klok is in 1306 gegoten door de Duitse Sitterd en daarna in de toren van de kerk, inmiddels sinds september vorig jaar een basiliek, gehangen. In de Tweede Wereldoorlog is de kerkklok door de bezetters van de toren naar beneden gegooid om mee te